

TEATRUL ROMÂNESC PE

«BRASIL, BRASIL...»

«Cum a fost?, cum a fost?»... Acestei întrebări bisate, pusă când cu interes sincer, când cu secretă invidie (tot sinceră), când cu blazarea născută din informațiile căpătate mult mai prompt și mai colorat din reportajele TV, i se poate răspunde scurt și complet cu vorba Sergentului lui Alecsandri: «Bine». La São Paulo a fost, ca și la Plevna, **bine**. Triumf național și înfrângere personală, glorie și lacrimi, lupte, decorați, răniți. Morți, nu. Sau, cine știe, câteva iluzii.

Dar să venim «la chestiune» în limbajul mai sec al cifrelor. Anul acesta Bienala de arte de la São Paulo s-a desfășurat între 21 septembrie și 10 decembrie. Actuala ediție — a 21-a — marchează și 40 de ani de existență a celui mai important festival artistic din America de Sud, reunind circa 500 de participanți din 33 de țări. Demn de interes (mai cu seamă din punctul nostru de vedere) e faptul că acum au fost invitate pentru prima dată și spectacole de teatru, în anii trecuți prezența acestei arte la Bienală materializându-se exclusiv în expoziții de scenografie sau de fotografii. Iată deci că printre numeroasele trupe de teatru și de dans (unele, cu nume răsunătoare, precum La Fura Dels Baus din Spania sau American Repertory Theatre din Statele Unite, cu un spectacol de Bob Wilson) provenite din 8 țări, au aterizat în cel mai mare oraș brazilian și vreo 130 de români, descinzând dintr-un Boeing 707 pus la dispoziție de — cum se zice — instituția prezidențială și reprezentând o bună parte din ansamblurile de la Național și «Bulandra», adică distribuțiile de la **Trilogia antică**, **Hamlet** și **Afară în fața ușii**; în plus, departamentul de specialitate al Televiziunii, omologul acestuia din Ministerul Culturii, Serviciul cultural din Ministerul de Externe și revista noastră. (Au mai făcut parte din delegație patru artiști plastici — pictorul Ioan Aurel Mureșan, sculptorii Gh. Iliescu-Călinești, Marian Zidaru și Mircea Popescu — ale căror lucrări, expuse în Bienală, ar fi meritat comentarii specializate. Tot ce pot spune eu, «ca simplu privitor», este că mi-au plăcut.)

Informațiile în legătură cu Bienala le-am aflat în dimineața următoare, când, pe o ploaie rece și deasă ce dezmințea sarcastic iluziile noastre despre clima tropicală (São Paulo e situat, într-adevăr, pe Tropicul Capricornului, dar și pe un podiș de 800 de metri înălțime, unde primăvara era abia la început), am ajuns la Centrul de presă al festivalului. Aici i-am găsit, dînd interviuri, pe Andrei Șerban, sosit de la Londra cu câteva zile înaintea trupei, și pe Ion Caramitru. În jur, un permanent du-te-vino, sonerii de telefon, glasuri discutînd în felurile limbi. Nu e de mirare ca, în aceste condiții, comunicarea să fi avut de suferit iar zierele de a doua zi să scrie, de pildă, că regizorul lui **Hamlet** e Caramitru sau că, în România, cineva a cerut capul lui Șerban care, în Malvolio din **Noaptea regilor**, l-a înfățișat pe președintele Iliescu (așa cum, în **Hamlet**, Claudiuș era Ceaușescu)... Tot acolo, consultînd programul editat într-o formă cu totul modestă (Bienala nu dispunea de fonduri suficiente), am luat cunoștință cu mîndrie — și nu e o vorbă goală — de faptul că festivalul urma să fie inaugurat de reprezentanța Naționalului bucureștean cu **Trilogia antică**; așadar, spectacolul românesc avea să fie nu doar primul din secțiunea de teatru, ci și primul în **absolut**, cea dintîi reprezentație teatrală jucată oficial în cadrul Bienalei de cînd există această

În așteptarea evenimentului s-au scurs două zile lungi, lungite încă de posibilitățile foarte reduse de mișcare. Din cauza unor incurcături administrative a căror poveste e prea lungă

și prea tristă spre a fi înșirată aici, aceia dintre noi care nu făceau parte din trupele teatrelor s-au pomenit în Brazilia fără casă și fără masă, organizatorii declinîndu-și, compătimitor dar ferm, orice obligație. Pînă la urmă, datorită amabilității ambasadei române, lucrurile s-au rezolvat, mai puțin însă în privința transportului. Și cum São Paulo e un oraș de circa 17 milioane de locuitori, iar prima recomandare ce ți se face este să ai grijă pe unde circuli (!!) și cum îți păzești banii și obiectele de valoare, nu-i greu de închipuit că ne-am limitat interesul turistic (de cel cultural nu mai e cazul să discutăm) la străzile de prin preajma hotelului.

Dar a sosit și ziua cea mare! Mașina care, în cele din urmă, a venit să ne ia ne-a purtat aproape jumătate de oră printr-un labirint de bulevarde, străzi și străduțe, oprindu-se într-un tîrziu lîngă un grup de clădiri cu înfățișarea unor hale de fabrică. Asta a și fost destinația inițială a spațiului numit SESC Pompéia. Dezafectate de cîtiva vreme, vechile uzine au fost preluate de un sindicat al lucrătorilor din industrie care, cu minime amenajări, le-a transformat în incinte apte să găzduiască expoziții sau concerte. Acum era prima oară cînd aici se juca teatru. Public — mult și eterogen: români din emigrația braziliană, oameni de teatru, spectatori «obișnuiți». **Medea** (cu Leopoldina Bălănuță și Ovidiu Iuliu Moldovan) a început în curte. Intrigați, curioși, oamenii au privit totul în tăcere; la sfîrșit au început să aplaude dar, văzînd că actorii nu apar să mulțumească, s-au risipit destul de nelămuriți. Era greu să-ți dai seama dacă spectacolul «prinsese». După o pauză folosită pentru «alimentare» (de fapt ghilimelele sînt inutile, pentru că în Brazilia — și nu numai — în antracte chiar se mîncă, și se bea... bine), agitata istorie a **Trolenelor** i-a obligat pe privitorii/ascultătorii (compozitoarea Elizabeth Swados a îmbogățit repertoriul melomanilor brazilieni cu cel puțin două șlagăre la această reprezentație) să rătăcească, în lumina săracă, printre bazinele cu apă ce apăreau pe neașteptate în podeaua de beton a halei; silite să se ferească din calea soldaților ahei, grupurile de spectatori se desfăceau, familiile se despărțeau, partenerii se pierdeau unul de celălalt... O să le placă, oare? Răspunsul a venit, mai mult decît convingător, după frumosul tablou final: aplauze, urale, fluierături, bătăi din picioare... ca pe Maracana, cînd echipa națională cîștigă un meci de fotbal — ne-au spus cunoscătorii. Entuziasmul s-a păstrat pînă după finalul **Electrei** (cu Carmen Galin, Mircea Anca, Florina Cercel, Costel Constantin, Simona Măicănescu), reprezentație mult mai încheată și mai tensionată, de altfel, decît cea văzută de mine la premiera bucureșteană. S-a aplaudat, scria ziarul «Folha de São Paulo» a doua zi, «din toată inima, timp de 10 minute întregi».

Încălziți de triumful **Trilogiei** și mult mai liniștiți, în seara următoare ne-am îndreptat (e un fel de a spune, căci drumul numai drept n-a fost) spre ceea ce se numea Espaço Fathon Produções, unde era programat **Hamlet** și, peste cîteva zile, **Afară, în fața ușii**, celălalt spectacol al «Bulandrei». De cum am intrat însă în «sală» mi s-a strîns inima. Și aici, tot o hală, foarte mare, și îngrozitor de înaltă, din care gradenele așezate pe trei laturi abia izbuteau să ocupe cam o jumătate, peretele din fund, din spatele unei estrade ce trebuia să servească drept scenă, dădea direct în stradă și nu era deloc izolat fonic, chiar o conversație purtată cu voce mai tare afară se auzea perfect înăuntru; podeaua, și aici, de beton... Regizorul Alexandru

SCENA LUMII

Tocilescu și scenograful Dan Iltianu, albi la față, surideau eroic: «Asta e!». Din cauza unor (alte) încurcături, tutelate de Direcția Teatrelor, organizatorii Bienalei primiseră abia cu o lună în urmă confirmarea participării la festival a Teatrului «Bulandra», căruia îi destinaseră un spațiu atunci disponibil. Un spațiu total nepotrivit, în care actorii păreau că se pierd. Ce să mai vorbim de nuanțele jocului! Nu e mai puțin adevărat că spectatorii brazilieni greu puteau fi entuziasmați de o reprezentație care durează peste patru ore și în care nu se întâmplă prea multe în afara unor discuții — în limba română — despre viață, moarte, adevăr... Și, iar, nu e mai puțin adevărat că spectacolul și-a pierdut din forța și strălucirea de acum câțiva ani. Succesul a fost, hiperbolizând puțin, unul «de stimă». Comparativ, **Afară, în fața ușii** a fost mai bine primit, formula de cabaret (politic) aleasă de regizorul Mihai

Mănușiu fiind mai aproape de gusturile acestui public plin de temperament și de neastîmpăr, iubitor de sunete și de culori tari, de senzații intense.

Este ceea ce i-a oferit din plin **Trilogia**. Și recunoștința sa a fost pe măsură. M-am (re)convins de asta asistînd, cîteva zile mai tîrziu, la o altă reprezentație a Naționalului, cu Olga-Delia Mateescu și Mircea Rusu (exceleții!) în **Medeea**, și cu Ana Ciontea, Claudiu Bleonț, Adela Mărculescu, Andrei Finți și Cerasela Stan în **Electra**. (Sper ca protagonistele **Troienelor** — spectacol prin excelență de echipă — să nu ia omiterea numelui lor drept o desconsiderare a contribuției fundamentale pe care au avut-o la succesul turneului. Deși n-ar fi prima dată cînd li se întâmplă asta, și nu numai lor...) De astă dată succesul — sau manifestarea lui sonoră — a fost, deși e greu de crezut, și mai mare. În aceeași seară s-a anunțat prelungirea cu încă două reprezentații a seriei de spectacole ale Naționalului.

ALICE GEORGESCU

(va urma)

CE (MAI) E DE FĂCUT?

PENTRU MONUMENTUL ACTORULUI ROMÂN

Nu știu și nici nu cred că într-alt colț de lume fenomenul Teatru sau și mai precis fenomenul Actorul de teatru să fi avut o strălucire mai necesară, ca la noi. Înclin să cred că nu, deoarece nicăieri în Vest n-a fost nevoie ca actorul să salveze cultura, iar în țările Estului n-a fost nicăieri o dictatură mai sălbatecă și mai absurdă decît în România.

Armata de șobolani ai cenzurii, cenușie și cu creierul castrat, multă și pretutindeni, a ținut totul în mîini, dar i-a scăpat mereu, printre degete, actorul. Această haită de cenzori, 82% imbecili, iar restul iremediabil timpți, a reușit într-un timp relativ scurt să usuce pînă la scleroză artera vitală de oxigenare a creierului românesc: cultura. Noi nu tragem astăzi atît consecințele distrugerii economice, cît pe cele ale nimicirii spirituale.

Intr-o țară cu o presă aproape inexistentă, căreia i se luaseră toate literele mari și în care bieții redactori ascundeau prin buzunare cîte ceva din literele mici, rămase nevopsite încă în roșu, într-o țară cu o literatură bine strînsă în corset și la gît cu salba celor 33 de arginți, acolo unde cinematografia era invariabil cenzurată încă de la viziunea la două benzi, și în care arta plastică de bună substanță rămînea pitită prin ateliere, într-o țară în care radioul era vîndut pînă la ultimul decibel și în care marea cocotă a națiunii, Televiziunea, încearcă abia acum, timid și fără har, să mai cîrpească pe ici pe colo gaura imensă pe care a făcut-o în plapuma de zestre a culturii românești, ce mai rămăsese viu și în stare de luptă? Teatrul, iar prin transfocare de la plan general la prim plan: **ACTORUL!** Acel uriaș actor român pentru care Dumneavoastră ați stat la coadă în fața caselor de bilete, așa cum ați stat la coadă pentru piine și carne, pentru sare și zahăr. Nici că se putea aduce un omagiu mai mare actorului

Motto:

«La început a făcut Dumnezeu cerul și pămîntul; dar pămîntul era pustiu și era haos și domnea întunericul, iar Spiritul Domnului plutea peste ape. Și Dumnezeu a zis: să fie lumină. Și văzu Dumnezeu că lumina este bună și despărți lumina de întuneric. Și numi Dumnezeu lumina, Teatru, iar întunericul îl numi El noapte. Și a fost seară și a fost dimineață, și a fost ziua înfi.»

de teatrul El a fost astfel spontan și firesc trecut în cartea de nemurire a neamului: El a fost și a rămas o condiție vitală a supraviețuirii, alături de piine și de carne, alături de sare și de zahăr. Și numai Dumneavoastră care ați stat prin zloată și ger, prin întuneric și ploaie la cozile de la casele de bilete ale teatrelor vă mai amintiți cum jongla actorul cu vorba, cu tonul, cu gestul, cu inima și cu tot trupul — căutînd să ocolească cu tact și inteligență gropile prostiei și să dea textului, minușios cenzurat, sensul și conținutul așteptat de Dumneavoastră tocmai în acel moment! Vă mai amintiți ce mult însemna atunci acel puțin? Vă mai amintiți ce fericiți și plini de speranțe plecați acasă? Vă mai aduceți aminte ce disponibilitate uriașă aveați, pe vremea aceea, de a înțelege cele mai subtile nuanțe actoricești? Vă mai amintiți că atunci actorul a stat cu pieptul descoperit, apărat numai de talent și de Bunul Dumnezeu? El nu s-a ascuns în umbra decorurilor de carton ale nepăsării și nici n-a tras peste el cortina comodității. A stat mereu în lumina reflectoarelor, în fața Dumneavoastră și pentru Dumneavoastră.

Nu știu dacă s-a gîndit cineva, dar ar fi aproape necesar ca «Premiul Nobel pentru salvarea sufletului» să fie atribuit anual actorului român de teatru. În lipsa lui — sau pînă la atribuirea lui — ar trebui să ne gîndim din ce în ce mai serios la locul și forma viitorului monument ce trebuie ridicat cît mai curînd **ACTORULUI!**

Și numai Dumneavoastră, care ați stat atîtea dimineți cenușii la coadă în fața caselor de bilete ale teatrelor, știți cît de necesar ne este nouă tuturor un astfel de monument.

RADU JANSEN
München, 8 X 1991